

УДК 711.11

Краснослободцева О.В.,
cielo.poco@gmail.com, ORCID/ 0000-0001-5027-9765,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Аналізується зарубіжний досвід інформаційного забезпечення просторової організації і планування рекреаційних територій, а також роль просторової організації у містобудівному та економічному розвитку земель.

Ключові слова: просторова організація, планувальна організація, рекреаційна територія, інформаційне забезпечення.

Рекреаційні території відіграють важливу роль у відновленні природного та людського потенціалу в усьому світі.

Одним із ключових елементів належного використання рекреаційних ресурсів є просторова організація рекреаційних територій.

Але на сьогоднішній день у законодавчій, нормативній, а також науково-дослідницькій базі України відсутня чітка містобудівна модель просторової організації та планування рекреаційних територій, що суттєво ускладнює їх перспективний розвиток.

Вагомість створення стратегії та упорядкування принципів просторового планування рекреаційних територій простежується на всіх етапах складання містобудівної документації, починаючи з проекту районного планування, та закінчуючи детальним планом території.

На практиці, майже у всіх країнах Західної Європи за просторове планування територій відповідає спеціальне міністерство, яке включає в себе різні сектори та області відповідальності. Наприклад, у Данії, Фінляндії, Норвегії та Швеції – Міністерство охорони навколишнього середовища (The Ministry of the Environment), у Німеччині – Міністерство просторового планування, будівництва та міського розвитку (The Ministry of Spatial Planning, Building and Urban Development) та ін.

Регулювання процесів просторового планування та розвитку територій відбувається на трьох рівнях: національному, регіональному та місцевому.

Порівняно з більшістю інших країн світу, країни Західної Європи мають найбільш надійну та розвинуту інформаційну базу як основу просторового планування, що представлено у вигляді карт, планів, статистичних даних, даних про земельну оцінку та ін. [4]

Виділяють наступні категорії інструментів просторового планування: Національна політика та перспективи, Стратегія, Генеральний план, Інструменти регулювання і нормування. (табл. 1)

Для того, щоб органічно об'єднати всі категорії інструментів використовується принцип «ієрархічного» планування. Перед вирішенням планувальних питань на обмеженій території, спочатку вивчаються проблеми землекористування і структурної організації загальної території, які відображаються у містобудівній документації: національні плани (national plans), регіональні плани (regional plans), структурні плани (structural plans), генеральні плани (master plans). Плани «вищого» ієрархічного ступеню повинні включати в себе довгострокові перспективи та приймати до уваги відношення між землекористуванням, просторовим розвитком та соціально-економічними умовами. (табл. 2)

У статті «Просторове планування територій, орієнтованих на туризм» розглядаються вимоги до організаційної структури рекреаційних територій м. Бургас, Болгарія, у відповідності з Постановою № 7 «Щодо правил і норм організації окремих видів територій та структурних зон», виданою Міністерством регіонального розвитку та громадських робіт. [6]

Відповідно п. 27 вищевказаної Постанови, рекреаційні території визначаються як структурні зони в межах міських районів та населених пунктів або за їх межами та диференціюються за такими різновидами: курорт, база відпочинку, інші види установ для відпочинку (гольф-клуби, аквапарки, парки відпочинку тощо). [3]

Основним елементом правової бази є Закон про територіальне планування (Law on Spatial Planning), в якому наведена класифікація рекреаційних територій: курорт, рекреаційне селище, спортивні та розважальні зони, ділянки захисту навколишнього середовища, охоронювані території для збереження об'єктів культурної спадщини.

Законом про територіальне планування визначаються основні параметри планувальної організації визначеної генеральним планом території:

- загальна структура території: житлові райони, виробничі та складські ділянки, парки та сади, спортивні та розважальні зони, райони з об'єктами культурної та історичної спадщини, зони відпочинку та туризму, мережі та інфраструктура, сільськогосподарські угіддя, лісові території, ділянки захисту навколишнього середовища, території для відновлення, території з особливими або змішаними функціями;
- загальний режим території із відповідними регулюючими правилами;
- території із державною і муніципальною власністю і режим їх розвитку;
- вимоги до естетичного вигляду території;

- вимоги до доступності території для всього населення, в тому числі для людей з обмеженими можливостями тощо.

Вказані параметри досягаються за допомогою наступних заходів, які також зазначені у вищезгаданому Законі:

- створення оптимальної структури екологічно стійкого розвитку територій і збереження культурного надбання;
- заходи щодо розвитку урбанізованих територій;
- визначення можливих напрямків територіального розвитку населених пунктів та умов використання природного середовища;
- відповідна просторова організація комунікаційних і транспортних мереж, розвиток громадського пасажирського транспорту;
- визначення технічних умов для вдосконалення і розвитку технічної інфраструктури. [2]

Розвиток та організація рекреаційних територій м. Бургас визначаються схемами розробки та детальними планами з урахуванням потенціалу основного рекреаційного ресурсу, який відповідає основним критеріям:

- морський пляж - 8 м²/чол, для пляжів понад 100000 м² - 12 м²/чол;
- водні території - 8 м²/чол;
- штучні акваторії (басейни) - 1,5 м²/чол.

Досвід азійських міст, зокрема Гонконгу, показує, що стандарти та керівні принципи організації рекреаційних територій формуються таким чином, щоб забезпечити рівноправну базу для створення об'єктів відпочинку та збереження відкритого простору.

У документі «Керівні планувальні стандарти та принципи Гонконгу» визначені чотири основні принципи просторової організації рекреаційних територій на стратегічному, районному та місцевому рівнях: кількість, якість, належна практика та стратегія (бачення, місія). [5]

Кількість – показник «достатності» відкритого простору та об'єктів відпочинку для забезпечення попиту на найбільш популярні види рекреаційної діяльності в межах кожного району планування.

Якість – простір повинен бути високоякісним з точки зору обладнання та дизайну, відповідати екологічним стандартам, потребам і прагненням споживачів.

Належна практика – забезпечення доступності відкритого простору за допомогою постійних (або циклічних) пішохідних зв'язків. Для досягнення цієї мети в деяких ситуаціях може знадобитися перевищення встановлених стандартів. Стандарти та норми повинні періодично переглядатися, щоб врахувати будь-які можливі зміни в потребах користувачів.

Тип інструменту	Призначення	Охоплені землі (площі)	Підкатегорії
Національна політика та перспективи	Ідентифікація урядом політики та стратегії у сфері просторового планування. Включає в себе документацію для загального керівництва та критерії ефективності розвитку.	Вся держава, значні частини та спеціальні території.	Національні перспективи Просторова політика керівництва Галузеві плани
Стратегія	Ідентифікація просторових моделей (схем) територій, але без загальної ідентифікації конкретних місць. Призначається для реалізації через інструменти нижчого рівня, які вказують на місце розташування та, ймовірно, будуть об'єднані або тісно пов'язані з вираженням соціальної та економічної політики цього регіону. Стратегічні плани можуть бути направлені на розширення моделей розвитку або запрограмовані на визначення конкретних величин росту та змін для підрайонів.	Кордони стратегічних планів часто прив'язані до адміністративних рівнів управління, які підготовлюють їх (регіон або область), але також можуть бути підготовлені для планування «функціональної» області, такої як, наприклад, прибережна зона.	Загальні стратегічні інструменти Стратегічний інструмент другого рівня для частини району Галузеві інструменти Міські регіональні плани
Генеральний план	Ідентифікація загальної просторової структури та показників регулювання землекористування. Генеральний план є локальним та конкретним. Він може бути обов'язковим або необов'язковим щодо регулювання, але, як правило, реалізованим за допомогою планів нижчих рівнів.	Загалом один муніципалітет, але там, де місцеві органи влади невеликі, можуть охоплюватися кілька функціональних зон планування (міст, селищ).	
Інструменти регулювання і нормування	Регулювання розвитку та захисту окремих ділянок землі. Це можуть бути плани зонування, інструменти реалізації, або просторові інструменти, направлені на захист окремих стратегій розвитку.	Можуть покривати одну ділянку; сусідні території одного муніципалітету; весь муніципалітет; декілька муніципалітетів.	Нормативні інструменти зонування Місцеві інструменти контролю будівництва Інструменти реалізації

Табл. 1. Класифікація інструментів просторового планування.

БЕЛЬГІЯ	1962 – <i>Акт просторового планування (Spatial Planning Act)</i> 1991 - Організація навчальних заходів та семінарів із планування та розвитку міста 1962 – <i>Закон про організацію просторового планування і містобудування (Wet Houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en Stedebouw)</i> . Часто доповнюється додатковими пунктами. На даний час переглядається. 1984 – <i>Валлонський код для просторового планування і містобудування (Code Wallon de l'Aménagement du Territoire, de l'Urbanisme et du Patrimoine)</i> (остання редакція у 1994 році)
ДАНІЯ	1992 – <i>Планувальний акт (Planning Act)</i>
ГЕРМАНІЯ	1986 – <i>Будівельний кодекс (Baugesetzbuch)</i> . Федеральний будівельний код. Внесено зміни в 1990 р. і в 1993 р.
ГРЕЦІЯ	1983 – <i>L. 1337 Акт розширення планів міст і регулювання містобудівного законодавства (L. 1337 Act on Extension of Town Plans and Urban Development Law)</i> ; <i>L. 1557/ 1985 Загальне будівельне регулювання (General Building Regulation)</i> . Надзвичайно складне планувальне законодавство з великою кількістю окремих законів і правил
ІСПАНІЯ	1992 – <i>Переглянутий текст Закону про земельний режим і містобудування (Ley sobre el Régimen de Suelo y la Ordenación Urbana)</i> та окремі закони регіональних урядів автономних округів
ФРАНЦІЯ	1995 – <i>Закон орієнтації на розвиток території і просторового планування (Loi d'Orientation sur le Développement et l'Aménagement du Territoire)</i> (Акт планування і розвитку); <i>Код урбанізму (Code de l'Urbanisme)</i>
ІРЛАНДІЯ	1963 – <i>Акт планування і розвитку місцевого самоврядування (Local Government Planning and Development Act)</i>
ІТАЛІЯ	1942 – Закон № 1150; 1967 – Закон № 765; 1977 – Закон № 10; регіональні закони
ЛЮКСЕМБУРГ	1937 – <i>Закон про міське планування і важливі агломерації (Loi Sur l'Aménagement des Villes et Agglomerations Importantes)</i> ; 1974 - <i>Генеральне планування території (Aménagement General du Territoire)</i> ; 1982 – <i>Акт про навколишнє середовище</i> ; 1993 – <i>Акт про природні парки</i>
НІДЕРЛАНДИ	1965 – <i>Акт про просторове планування (Wet op de Ruimtelijke Ordening)</i> з редакцією у 1985 та 1994 рр.
АВСТРІЯ	1992 – <i>Акти просторового планування</i>
ПОРТУГАЛІЯ	<i>Закон про просторове планування № 794/ 76</i>
ФІНЛЯНДІЯ	1958 – <i>Акт про будівництво (Rakennuslaki)</i> , наступна редакція у 1989, 1990, 1992, 1994 та 1996 рр.
ШВЕЦІЯ	1987 – <i>Закон про просторове планування і будівництво (Plan-och Byggnadslagen)</i>
ВЕЛИКОБРИТАНІЯ	1990 – <i>Акт про планування міст та селищ (Town and Country Planning Act)</i>

Табл. 2. Правова база та основне законодавство у сфері просторового планування.

Стратегія – для створення стратегії розвитку району необхідно розглянути такі параметри: функціональні особливості території, місцезнаходження і фізичні характеристики, структура населення і соціально-економічні характеристики, рекреаційний потенціал і можливості, привабливість місць відпочинку, рівень існуючої інфраструктури та зони дефіциту, гнучкість функціонального використання рекреаційних об'єктів (багатофункціональне використання), забезпечення доступності до об'єктів, у тому числі для людей з обмеженими можливостями.

При розгляді функції, характеру, форми та інтенсивності розвитку відкритого простору та об'єктів рекреації, а також для створення відповідного зонування, враховується ієрархічна класифікація рекреаційного простору. (табл. 3)

У міських і сільських районах відкритий простір повинен забезпечувати переважно пасивний відпочинок для місцевих жителів. Районний відкритий простір повинен забезпечувати активний і пасивний відпочинок для більш широкої категорії населення. Регіональний відкритий простір повинен бути стратегічно розташований для обслуговування територіального населення і туристів.

Міські райони	Включаючи зону метро та «нові міста» (New Towns), які найбільш інтенсивно розвиваються. Відкритий простір та об'єкти відпочинку повинні бути легкодоступними з дому і, де це можливо, з робочого місця.
Сільські райони	Включаючи великі площі землі і долини нових сільських територій, на яких розміщені населені пункти. Відкритий простір та об'єкти відпочинку можуть бути зосереджені і найбільш розвинутих районах.
Прибережні райони	Паркові та прибережні райони. Інтенсивність використання рекреаційних територій повинна бути невисокою та сумісною з характером природного середовища. Крім того, рекреаційна діяльність і відпочинок не повинні спричиняти негативного впливу на навколишнє середовище.

Табл. 3. Класифікація рекреаційного простору.

Наступні зони рекреації, відкритий простір і зони зелених насаджень, як правило, відображаються у нормативних планах міста. (табл. 4)

У залежності від виду рекреаційної діяльності, рекреаційні території поділяються на чотири категорії: зони рекреаційних установ (бази відпочинку, спортивні центри, стадіони тощо) із забудовою до 100%, рекреаційні зони з забудовою 10-15% (клуби відпочинку, тематичні парки), території з унікальним потенціалом із забудовою до 10% (гольф-клуби, причали), території для водної рекреації (вздовж узбережжя).

Нормативна зона	Визначення
Відкритий простір	Публічний простір
Зелений пояс	Землі лісогосподарств в приміських областях та сільській місцевості, утворені для обмеження розростання міського простору
Охоронювані території	Території особливого ландшафтного та екологічного значення
Приміські парки	Спеціальні паркові території
Прибережні охоронювані території	Прибережні райони з високим рекреаційним потенціалом

Табл. 4. Нормативні зони рекреації, відкритого простору та зелені зони.

Нижче зображені рекреаційні зони, відкритий простір і зелені зони, які відображаються у ненормативних адміністративних планах міста (табл. 5).

Нормативна зона	Визначення
Регіональний відкритий простір	Великий відкритий простір у міських районах або на міських смугах для обслуговування територіального населення і туристів. Зони будівництва покривають $\leq 20\%$ території.
Районний відкритий простір	Громадський відкритий простір. Зони будівництва покривають $\leq 10\%$ території. Змішана активна/пасивна рекреаційна діяльність
Місцевий відкритий простір	Громадський відкритий простір. Зони будівництва покривають $\leq 5\%$ території. В основному пасивна рекреаційна діяльність
«Корисний» відкритий простір	Зони природного ландшафту
Зелений пояс	Землі лісогосподарств в приміських областях та сільській місцевості, утворені для обмеження розростання міського простору
Заповідні території	Території особливого ландшафтного та екологічного значення в сільській місцевості
Приміські парки	Спеціальні паркові території
Прибережні охоронювані території	Прибережні райони з високим рекреаційним потенціалом

Табл. 5. Ненормативні зони рекреації, відкритого простору та зелені зони

Відповідно до вищезазначених джерел інформаційного забезпечення, найважливішим елементом просторової організації рекреаційних територій будь-якої країни є природний комплекс: рельєф місцевості, гідрографічна мережа, характер ґрунтів, вітровий і сонячний режими території і т.д. [1]

Розглянувши зарубіжний досвід просторової організації рекреаційних територій, можна зробити висновок, що у законодавчій та нормативній базі багатьох розвинутих країн достатньо розширено відображене сучасне бачення територій, орієнтованих на туризм і рекреацію.

Достатньо проаналізований, відтворений для специфічних містобудівних умов українських міст і селищ, зарубіжний досвід дозволить підвищити ефективність просторової організації рекреаційних територій, що є найважливішим компонентом комплексного соціально-економічного розвитку муніципальних утворень.

Література

1. Бабун Р.В. Организация муниципального управления: Учебное пособие. Стандарт третьего поколения./ СПб.: Питер, 2012. – 336 с.
2. Закон про територіальне планування від 31.03.2001 р. Адміністративний Кодекс Болгарії. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135163904>
3. Постанова № 7 від 22.12.2003 р. «Щодо правил і норм організації окремих видів територій і структурних зон». Нормативний акт Болгарії. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.lex.bg/en/laws/ldoc/2135476546>
4. Gerhard Larsson. Spatial Planning Systems in Western Europe: An Overview./ Gerhard Larsson. – IOS Press, 2006. – 272 p.
5. Hong Kong Planning Standards and Guidelines. Chapter 4: Recreation, Open Space and Greening/ [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://www.pland.gov.hk/pland_en/tech_doc/hkpsg/full/ch4/ch4_text.htm#1.5
6. Velkovska G.T. Spatial Planning of Areas of Tourism Directivity./ Young Scientist USA, Vol. 3 (p. 75)/ Auburn, WA/ Lulu Press

Краснослободцева Е.В.,

Киевского национального университета строительства и архитектуры

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ РЕКРЕАЦИОННЫХ ТЕРРИТОРИЙ. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Анализируется зарубежный опыт информационного обеспечения пространственной организации и планирования рекреационных территорий, а

также роль пространственной организации в градостроительном и экономическом развитии рекреационных земель.

Ключевые слова: пространственная организация, планировочная организация, рекреационная территория, информационное обеспечение.

Krasnoslobodtseva H.V.,
Kyiv National University of Construction and Architecture

INFORMATION SUPPORT OF SPATIAL ORGANISATION OF RECREATIONAL ZONES. FOREIGN EXPERIENCE

The foreign experience of information support of spatial organization and recreational territories planning as well as the role of spatial organization in urban development and economic development of recreational lands are analyzed.

Key words: spatial organization, planning organization, recreational zone, information support.